Lietas Nr. A420168715
Lietas arhīva Nr. A42-01687-15/46

SPRIEDUMS
Latvijas tautas vārdā
Valmierā 2015.gada 3.jūlijā

Administratīvā rajona tiesa
šādā sastāvā: tiesnese Solveiga Pone,

piedaloties pieteicējam /pers. A/,
atbildētājas Latvijas Republikas pusē pieaicinātās iestādes Juridiskās palīdzības administrācijas pārstāvei /pers. B/,
atbildētājas Latvijas Republikas pusē pieaicinātās iestādes Tieslietu ministrijas pārstāvim /pers. C/,

2015.gada 15.jūnijā atklātā tiesas sēdē izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta pēc /pers. A/ pieteikuma par Tieslietu ministrijas 2015.gada 26.janvāra lēmuma Nr.1-4.1/9 atzīšanu par prettiesisku, pienākuma uzlikšanu Juridiskās palīdzības administrācijai izdot labvēlīgu administratīvo aktu, ar kuru piešķirtu valsts nodrošināto juridisko palīdzību, kā arī morālā kaitējuma 50 000 *euro* atlīdzināšanu.

Aprakstošā daļa

[1] Administratīvās rajona tiesas Valmieras tiesu namā 2015.gada 2.martā saņemts /pers. A/ (turpmāk – pieteicējs) pieteikums. Ar Administratīvās rajona tiesas tiesneses 2015.gada 6.marta lēmumu pieteikums pieņemts un ierosināta administratīvā lieta.

[2] No lietas materiāliem konstatējams.

[2.1] 2014.gada 24.novembrī Juridiskās palīdzības administrācijā saņemts pieteicēja 2014.gada 19.novembra Iesniegums valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības pieprasījumam, kurā pieteicējs lūdz piešķirt valsts nodrošināto juridisko palīdzību: juridiskā konsultācija, procesuālā dokumenta sastādīšana, pārstāvība tiesā, norīkojot zvērinātu advokātu Radu Matjušinu *(sk.lietas 15.-16.lapu)*.

[2.2] Juridiskās palīdzības administrācija ar 2014.gada 11.decembra lēmumu Nr.3-3.4.14/125 atteikusi pieteicējam piešķirt valsts nodrošināto juridisko palīdzību (*sk.lietas 14.lapu*).

[2.3] Pieteicējs Juridiskās palīdzības administrācijas 2014.gada 11.decembra lēmumu Nr.3-3.4.14/125 apstrīdējis un ar Tieslietu ministrijas 2015.gada 26.janvāra lēmumu Nr.1-4.1/9 (turpmāk – Pārsūdzētais lēmums) apstrīdētais lēmums atstāts negrozīts un noraidīts pieteicēja lūgums atlīdzināt morālo kaitējumu (*sk.lietas 8.-9.lapu*).

[3] Nepiekrītot Pārsūdzētajam lēmumam, pieteicējs vērsās Administratīvajā rajona tiesā, lūdzot atzīt Pārsūdzēto lēmumu par prettiesisku un izdot viņam labvēlīgu administratīvo aktu, ar kuru piešķirtu valsts nodrošināto juridisko palīdzību administratīvajā lietā Nr.A420279814.

Pieteicējs uzskata, ka Pārsūdzētais lēmums ir nepamatots un Juridiskās palīdzības administrācija, atsakot sniegt valsts apmaksātu juridisko palīdzību, ir būtiski ierobežojusi pieteicēja Latvijas Republikas Satversmes 89.,91. un 92.pantā, Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 1.,3.,6.,13.,14.,17. un 18.pantā un Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 8. un 10. pantā garantētās personas pamattiesības, kā arī pārkāpusi Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma 1.pantu un 13.panta pirmās daļas 7.punktu.

Pieteikumā pieteicējs norāda, ka viņam nav speciālo juridisko zināšanu un iemaņu, lai nodrošinātu juridiski pareizu prasības sastādīšanu un sagatavošanu aizstāvībai. Atrodoties apcietinājumā, pieteicējam nav nodrošināta pieeja saņemt juridisko konsultāciju un nepieciešamo juridisko literatūru bez maksas. Savukārt valsts pienākums ir organizēt Satversmes paredzēto pamattiesību realizēšanu tādā veidā, kas ir praktiski izmantojams un efektīvs. Pieteicējs atsaucas uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu un vērš uzmanību uz personu tiesību ierobežojumu, kas ir saistīts nevis ar tiesisko mērķi, bet ar valsts budžeta līdzekļu ekonomiju. Valsts sava pienākuma – nodrošināt cilvēka pamattiesību ievērošanu – nepildīšanā nevar atsaukties uz praktiskajām grūtībām un iekšējām nesaskaņām, kā piemēram, budžeta līdzekļu trūkumu.

Pieteicējs arī uzskata, ka vienlīdzības princips pieļauj un pat prasa atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas atšķirīgos apstākļos, kā arī pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas vienādos apstākļos, ja tam ir objektīvs un saprātīgs pamats.

Ņemot vērā minēto un pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 92.pantu un Administratīvā procesa likuma 92.pantu pieteicējam ir nodarīts morālais kaitējums 50 000 *euro*.

[4] Administratīvajā rajona tiesā 2015.gada 30.martā saņemti Juridiskās palīdzības administrācijas rakstveida paskaidrojumi, kuros Juridiskās palīdzības administrācija, neatzīstot pieteikumu par pamatotu, atsaucas uz Pārsūdzētajā lēmumā konstatēto un norāda šādus argumentus.

[4.1] Satversmē nav paredzēti gadījumi, kur tiesības uz taisnīgu tiesu varētu tikt ierobežotas, kā arī, ka tā ir vienots veselums un tajā ietvertās normas ir tulkojamas sistemātiski. Tāpat arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir konstatējusi, ka tiesība uz taisnīgu tiesu nav absolūta, un tā var tikt ierobežota tiktāl, ciktāl tā netiek atņemta pēc būtības. Tas nozīmē, ka tādā gadījumā, ja ierobežojums ir noteikts ar likumu, tam ir leģitīms mērķis un šāds ierobežojums ir samērīgs, ir pieļaujams ierobežot Satversmes 92.pantā ietvertās tiesības uz taisnīgu tiesu, no kā izriet valsts pienākums noteiktos gadījumos nodrošināt juridisko palīdzību bez atlīdzības personām, kuras pašas to nevar atļauties. Šo valsts pienākumu noteic Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likums, saskaņā ar kuru valsts nodrošina juridisko palīdzību juridiska rakstura jautājuma risināšanai ārpus tiesas un tiesā aizskarto vai apstrīdēto personas tiesību vai ar likumu aizsargāto interešu aizsardzībai šajā likumā paredzētajos gadījumos, veidos un apjomā. Savukārt saskaņā ar Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likuma 10. un 15.pantā noteikto valsts nodrošina juridisko palīdzību civillietās un administratīvajās lietās tikai

apelācijas procedūrās patvēruma piešķiršanas procesa ietvaros un lēmuma par apstrīdēto izbraukšanas rīkojumu vai lēmuma par apstrīdēto lēmumu par piespiedu izraidīšanu pārsūdzēšanas ietvaros, un persona to var pieprasīt līdz galīgā tiesas nolēmuma spēkā stāšanās brīdim.

[4.2] Pieteicējs lūdza piešķirt valsts nodrošināto juridisko palīdzību administratīvajā lietā, kas nav saistīta ar valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības nodrošināšanu apelācijas procedūrās patvēruma piešķiršanas procesa ietvaros vai lēmuma par apstrīdēto izbraukšanas rīkojumu vai lēmuma par apstrīdēto lēmumu par piespiedu izraidīšanu pārsūdzēšanas ietvaros. Līdz ar to Juridiskās palīdzības administrācija atteica piešķirt valsts nodrošināto juridisko palīdzību pamatojoties uz Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likuma 6.panta 2.punktu.

Pārsūdzētais lēmums izdots, ievērojot procesuālos un materiālos priekšnoteikumus, atbilst Administratīvā procesa likuma noteikumiem un Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likuma normām.

[5] Administratīvajā rajona tiesā 2015.gada 9.aprīlī saņemti Tieslietu ministrijas rakstveida paskaidrojumi, kuros Tieslietu ministrija, neatzīstot pieteikumu par pamatotu, atsaucas uz Pārsūdzētajā lēmumā konstatēto un norāda šādus argumentus.

[5.1] Lai gan pieteicējs uzskata, ka valsts nodrošinātā juridiskā palīdzība (juridiskā konsultācija, procesuāla dokumenta sastādīšana un pārstāvība tiesā) viņam nepieciešama civiltiesiska rakstura strīdā, kas izriet no saistību tiesībām sakarā ar Latvijas valsts ministrijas un Ieslodzījuma vietu pārvaldes personā neatļautu darbību pret pieteicēju. Kā jau tika norādīts ministrijas 2015.gada 26.janvāra lēmumā Nr.1-4.1/9, Juridiskās palīdzības administrācija savā 2014.gada 11.decembra lēmumā Nr.3-3.4.14/125 ir pamatoti paskaidrojusi pieteicējam, ka pieteicēja 2014.gada 19.novembra iesniegumā aprakstītais strīds ir risināms nevis civilprocesuālajā, bet gan administratīvi procesuālajā kārtībā.

[5.2] Konkrētajā lietā ir strīds par to, vai Latvijas valsts Juridiskās palīdzības administrācijas personā bija tiesīga, pamatojoties uz Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likuma 6.panta 2.punktu, proti, sakarā ar to, ka šis likums neparedz attiecīgu juridiskās palīdzības nodrošināšanas gadījumu, atteikt pieteicējam piešķirt juridisko palīdzību, lai tādējādi viņš varētu pienācīgi aizsargāt savas tiesības attiecīgajā strīdā par ieturējumu veikšanu no pieteicēja sakarā ar medikamentu iegādi.

Atbilstoši publisko un privāto tiesību norobežošanas teorijām attiecīgs tiesiskais regulējums, kas nosaka apcietinātajam sniedzamo veselības aprūpes pakalpojumu apjomu un kārtību, kādā ieslodzījuma vietās tiek sniegti šie pakalpojumi, ir publiski tiesisks. Tāpēc ministrijas ieskatā arī tiesiskās attiecības, kas rodas, piemērojot šo publiski tiesisko regulējumu, ir vērtējamas kā publiski tiesiskas, proti, konkrētajā gadījumā kā administratīvi tiesiskas attiecības.

[5.3] Saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likuma 10.panta pirmo daļu valsts pārvalde darbojas normatīvajos aktos noteiktās kompetences ietvaros.

Atbilstoši Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likuma 5.panta pirmajai daļai Latvijas valsts Juridiskās palīdzības administrācijas personā nodrošina juridisko palīdzību juridiska rakstura jautājumu risināšanai ārpus tiesas un tiesā aizskarto vai apstrīdēto personas tiesību vai ar likumu aizsargāto interešu aizsardzībai, bet vienīgi tādos gadījumos, veidos un apjomā, kas paredzēti šajā likumā.

Likumdevējs Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likumā ir noteicis konkrētus gadījumus, kādos valsts nodrošina personām juridisko palīdzību administratīvajās lietās, kā arī juridiskās palīdzības veidus šajās lietās.

Tā kā pieteicējs juridisko palīdzību nav pieprasījis par apelācijas procedūrās patvēruma piešķiršanas procesa ietvaros pieņemtu lēmumu, lēmuma par apstrīdēto izbraukšanas rīkojumu vai lēmuma par apstrīdēto lēmumu par piespiedu izraidīšanu pārsūdzēšanas ietvaros pieņemtu lēmumu, Juridiskās palīdzības administrācija ministrijas ieskatā pareizi piemēroja materiālo tiesību normu un tiesiski atteica piešķirt juridisko palīdzību pieteicēja 2014.gada 19.novembra iesnieguma izskatīšanas stadijā.

[5.4] Ministrija nepiekrīt pieteicēja viedoklim, ka ar atteikumu piešķirt pieteicējam valsts nodrošināto juridisko palīdzību konkrētajā gadījumā tiek pārkāpts vienlīdzības princips un viņa Satversmes 92.pantā noteiktā tiesība aizstāvēt tiesības un likumīgas intereses taisnīgā tiesā, jo administratīvajā procesā darbojas objektīvās izmeklēšanas princips, kad saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 103.panta otro daļu tiesa administratīvajā procesā pati *(ex officio)* objektīvi noskaidro lietas apstākļus un dod tiem juridisku vērtējumu, kā arī šis process kopumā ir veidots tādējādi, ka privātpersonai tiek nodrošināts atbalsts savu procesuālo tiesību realizēšanā. Savukārt pieteicēja spēja pārstāvēt savas intereses šajā tiesas procesā norāda uz pietiekamām zināšanām un prasmēm savu interešu aizsardzībai administratīvajā procesā.

[5.5] Attiecībā par pieteicējam nodarīto morālo kaitējumu ministrija vērš uzmanību, ka no pieteikuma izriet, ka morālais kaitējums pieteicējam no Latvijas valsts puses tika nodarīts ar Juridiskās palīdzības administrācijas un ministrijas atteikumu piešķirt pieteicējam valsts nodrošināto juridisko palīdzību. Tā kā minētais Juridiskās palīdzības administrācijas un ministrijas atteikums ministrijas ieskatā ir tiesisks, pieteicēja prasījums par morālā kaitējuma atlīdzināšanu ministrijas ieskatā būtu noraidāms.

[6] Tiesas sēdē pieteicējs pieteikumu uzturēja, minot pieteikumā ietvertos argumentus. Tiesas sēdēs atbildētājas Latvijas Republikas pusē pieaicināto iestāžu Tieslietu ministrijas un Juridiskās palīdzības administrācijas pārstāvji pieteicēja pieteikumu neatzina, minot Pārsūdzētajā lēmumā ietvertos argumentus.

Motīvu daļa

[7] Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likuma 5.panta pirmajā daļā noteikts, ka valsts nodrošina juridisko palīdzību juridiska rakstura jautājuma risināšanai ārpus tiesas un tiesā aizskarto vai apstrīdēto personas tiesību vai ar likumu aizsargāto interešu aizsardzībai šajā likumā paredzētajos gadījumos, veidos un apjomā.

Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likuma 5.panta trešajā daļā noteikts, ka valsts nodrošina juridisko palīdzību personai, izvērtējot tās atbilstību juridiskās palīdzības piešķiršanai, kā arī personas iesniegumā par juridisko palīdzību un tam pievienotajos dokumentos norādīto informāciju, izņemot likumā noteiktos gadījumus.

Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likumā valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības sniegšanas kārtībai tiesību nozarēs ir atsevišķs regulējums, kas saskaņots ar attiecīgās tiesību sfēras tiesvedības procesuālajām tiesībām (Civilprocesa likumu, Administratīvā procesa likumu un Kriminālprocesa likumu).

Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likuma 23.panta pirmajā daļā noteikts, ka Juridiskās palīdzības administrācija 21 dienas laikā, bet lietās, kas skar bērnu tiesības, 14 dienu laikā no dienas, kad saņemts iesniegums par juridisko palīdzību vai iesniegums par turpmāko juridisko palīdzību, izvērtē juridiskās palīdzības sniegšanas nepieciešamību un apjomu un pieņem lēmumu par juridiskās palīdzības piešķiršanu vai atteikumu to piešķirt.

No minētā izriet, ka Juridiskās palīdzības administrācijai, saņemot personas iesniegumu valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības pieprasījumam, cita starpā ir jāizvērtē, kādā tiesību jautājumā ir nepieciešama juridiskā palīdzība.

[8] No pieteicēja 2014.gada 19.novembra iesnieguma (*sk.lietas 23.lapu*) konstatējams, ka pieteicējs valsts nodrošināto juridisko palīdzību ir lūdzis civiltiesiska rakstura strīdā par atprasījumu sakarā ar atbildētājas neatļautu darbību pret pieteicēju, kas izpaudusies kā pieteicēja veselības stāvokļa

saglabāšanai un invaliditātes neprognozēšanai atbilstošas veselības aprūpes nenodrošināšana, kā rezultātā pieteicējs veselības saglabāšanai ir bijis spiests iegādāties medikamentus par saviem līdzekļiem, tādējādi pieteicējam nodarot kaitējumu un zaudējumus.

2014.gada 19.novembra Iesniegumā valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības pieprasījumā pieteicējs kā pretējo pusi (atbildētāju) norādījis Latvijas valsti Tieslietu ministrijas personā ar trešo pusi – Ieslodzījuma vietu pārvaldi.

Iesniegumam pievienota Valmieras cietuma vēstule Nr.15-11/M12716 (atbilde uz pieteicēja iesniegumu), kurā ietverta Valmieras cietuma Medicīnas daļas sniegtā informācija par ieturētajiem naudas līdzekļiem no pieteicēja personīgā konta par medikamentu iegādi 2013.gada 1.oktobrī par summu 0,73 Ls, 2013.gada 20.decembrī par summu 3,61 Ls, 2014.gada 27.martā par summu 8,58 *euro*, 2014.gada 2.jūnijā par summu 1,25 *euro*, 2014.gada 1.jūlijā par summu 7,55 *euro*, 2014.gada 2.oktobrī par summu 3,96 *euro* (*sk.lietas 24.lapu*).

No pieteicēja sniegtā strīdus jautājuma apraksta secināms, ka pieteicējam, kā īpaši pakļautai personai, atrodoties brīvības atņemšanas vietā nav bez maksas nodrošināti pieteicēja veselībai nepieciešamie medikamenti. Pieteicējs, saskaņojot ar Valmieras cietuma Medicīnas daļu, medikamentus ir iegādājies par saviem līdzekļiem. Strīdus būtība tādējādi medikamentu iegādei iztērēto naudas līdzekļu atgūšana no valsts, kā arī pieteicējam radīto kaitējumu, bez maksas nenodrošinot medicīnisko aprūpi (medikamentus) atlīdzināšana.

[9] Ņemot vērā, ka pieteicējs atrodas brīvības atņemšanas vietā un ir īpaši pakļautā persona, iestādes lēmums, kas būtiski ierobežo šādas personas cilvēktiesības, saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 1.panta trešo daļu ir administratīvais akts, kura tiesiskums ir vērtējams administratīvā procesa kārtībā. Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 3.panta trešo daļu minētais vienlīdz attiecināms uz iestādes faktisko rīcību. Saskaņā ar Latvijas Republikas Satversmes 111.pantu valsts aizsargā cilvēku veselību un garantē ikvienam medicīniskās palīdzības minimumu. Tādējādi pieteicēja minētie strīdus apstākļi par bezmaksas medicīnas palīdzības (medikamentu) nenodrošināšanu, pieteicējam atrodoties brīvības atņemšanas iestādē (īpaši pakļautas personas tiesiskā statusā), ir vērtējams minētā Latvijas Republikas Satversmes 11.panta tvērumā, kā cilvēktiesību aizskārums. Bet, ņemot vērā iepriekš minēto, šāds strīds ir risināms administratīvā procesa kārtībā. Attiecīgi arī atlīdzinājums par zaudējumiem, kas izriet no iestādes izdota administratīvā akta vai faktiskās rīcības, saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 92 pantu ir prasāms administratīvā procesa kārtībā.

Ņemot vērā minēto, tiesa atzīst, ka Juridiskās palīdzības administrācija, izvērtējot pieteicēja sniegto informāciju par strīdus būtību, kā arī papildus no iestādes iegūto informāciju, pamatoti ir konstatējusi, ka juridiskā palīdzība pieteicējam ir nepieciešama administratīvajā procesā. Tādēļ valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības sniegšanas nepieciešamība un apjoms ir izvērtējama saskaņā ar Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likuma V nodaļu „Juridiskā palīdzība administratīvajās lietās" (15., 16.pants).

[10] Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likuma 15.pantā ir izsmeļoši uzskaitīti gadījumi, kādos sniedzama valsts nodrošināta juridiskā palīdzība administratīvajās lietās. Minētajā tiesību normā noteikts, ka valsts nodrošina juridisko palīdzību administratīvajās lietās apelācijas procedūrās patvēruma piešķiršanas procesa ietvaros un lēmuma par apstrīdēto izbraukšanas rīkojumu vai lēmuma par apstrīdēto lēmumu par piespiedu izraidīšanu pārsūdzēšanas ietvaros, un persona to var pieprasīt līdz galīgā tiesas nolēmuma spēkā stāšanās brīdim.

No lietas materiāliem konstatējams un lietā nav strīda par to, ka pieteicējs vērsies Juridiskās palīdzības administrācijā, lūdzot valsts nodrošinātu juridisko palīdzību administratīvajā lietā tādu tiesību (tiesisko interešu) aizsardzībai, kas nav minētas Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likuma 15.pantā. Proti, pieteicējs lūdzis valsts nodrošinātu juridisko palīdzību administratīvajā lietā par tādu zaudējumu atlīdzināšanu, kas izriet no iestādes rīcības saistībā ar Latvijas Republikas Satversmes 111.pantā garantēto tiesību nodrošināšanu.

Saskaņā ar Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likuma 6.panta 2.punktu juridisko palīdzību atsaka, ja Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likums neparedz attiecīgu juridiskās palīdzības nodrošināšanas gadījumu.

Ņemot vērā, ka pieteicējs juridisko palīdzību ir pieprasījis administratīvajā lietā, kas neietilpst Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības 15.pantā uzskaitītajās lietu kategorijās, secināms, ka izskatāmajā gadījumā atbildētājai, Pamatojoties uz Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likuma 5.panta pirmo daļu, 15.pantu un 6.pana 2.punktu, saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 65.panta pirmo daļu bija jāizdod obligātais administratīvais akts, atsakot pieteicējam valsts apmaksātu juridisko palīdzību.

[11] Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 65.panta pirmo daļu, izdodot obligāto administratīvo aktu iestādei nav jāizdara lietderības apsvērumi atbilstoši Administratīvā procesa likuma 66.pantā noteiktajam. Taču gan Satversmes tiesas praksē, gan tiesību teorijā atzīts, ka atsevišķos gadījumos, neizdarot lietderības apsvērumus obligāta administratīvā akta izdošanas gadījumā, izdodamais administratīvais akts var būt nesamērīgs un neatbilstošs likuma mērķim. Šādā gadījumā administratīvā akta izdošanas vai satura lietderības apsvērumi izdarāmi tiktāl, lai nošķirtu netipiskus gadījumus (gadījums, kas izpilda visus likuma normas tiesiskā sastāva nosacījumus, taču ar to nesaraujami ir saistīti papildus apstākļi, kas būtiski maina šī gadījuma raksturu) un nepieļautu samērīguma principa pārkāpumu, kas konkrētajiem faktiskajiem apstākļiem piemērojot tiesību normā paredzētās tiesiskās sekas radītu acīmredzami nesamērīgu rezultātu, kas neatbilst piemērojamās tiesību normas jēgai un mērķim.

[12] Pieteicējs paskaidrojumos norāda par viņa īpašo statusu, ka pieteicējs ir persona ar invaliditāti, kas aplūkojams kā piemērojamajās tiesību normās tieši neparedzēts gadījums.

Izvērtējot Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likuma normas konstatējams, ka likumdevējs nav izdalījis personas ar invaliditāti, kā īpašu personu grupu tiesību uz valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības saņemšanai, jo saskaņā ar Valsts sociālo pabalstu likuma 20.panta pirmās daļas 1.punktu atrodas pilnā valsts apgādībā (izskatāmajā gadījumā – ieslodzījuma vietā) invaliditātes pabalsta izmaksa tiek pārtraukta.

Saskaņā ar Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 1.panta 17.punktu sociālā palīdzība ir naudas vai mantisks pabalsts personām (ģimenēm), kurām trūkst līdzekļu pamatvajadzību apmierināšanai.

Valsts sociālo pabalstu likuma 2.pants nosaka, ka Valsts sociālie pabalsti ir valsts atbalsts naudas izmaksu veidā, kuru saņem pie noteiktām iedzīvotāju grupām piederīgas personas situācijās, kad ir nepieciešami papildu izdevumi vai kad šīs personas nespēj gūt ienākumus.

Saskaņā ar Augstākās tiesas praksi atrašanās pilnā valsts apgādībā nozīmē to, ka persona atrodas no valsts pamatbudžeta finansētā iestādē, kura tiesību normās paredzētajā kārtībā nodrošina personas pamatvajadzību apmierināšanu *(sk., piemēram, Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2011. gada 22. augusta lēmuma lietā Nr. SKA-818/2011 8. punktu)*. Arī Satversmes tiesa ir atzinusi, ka ieslodzītie atrodas pilnā valsts apgādībā *(sk.Satversmes tiesas 2012.gada 21.jūnija sprieduma lietā Nr.2011-20-01 12.1.punktu).*

Invaliditātes likuma 5.panta pirmajā daļā noteikts, ka Invaliditāte ir ilgstošs vai nepārejošs ļoti smagas, smagas vai mērenas pakāpes funkcionēšanas ierobežojums, kas ietekmē personas garīgās vai fiziskās spējas, darbspējas, pašaprūpi un iekļaušanos sabiedrībā. Saskaņā ar likuma „Par sociālo drošību" 12.panta 2.punktu invalīdiem neatkarīgi no invaliditātes cēloņa cita starpā ir tiesības uz palīdzību veselības stāvokļa uzlabošanā, tādu apstākļu radīšanā un pasākumu veikšanā, kas novērstu veselības stāvokļa pasliktināšanos un veicinātu veselības un darbspēju zaudējuma pakāpes samazināšanos.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka viena no personu ar invaliditāti pamatvajadzībām ir vajadzība saņemt tādus veselības aprūpes pakalpojumus, kas novērstu veselības stāvokļa pasliktināšanos un mazinātu invaliditātes sekas. Tādējādi personām ar invaliditāti nepieciešamo veselības aprūpes

pakalpojumu klāsts ir plašāks un ieslodzījuma vietā esoša persona ar invaliditāti atrodas pilnā valsts apgādībā tikai tad, ja var saņemt tieši tai nepieciešamos veselības aprūpes pakalpojumus *(sk.Satversmes tiesas 2012.gada 21.jūnija sprieduma lietā Nr.2011-20-01 12.3.punktu)*.

No minētā izriet, ka ieslodzījuma vietā esošas personas ar invaliditāti pamatvajadzību nodrošinājums no citām ieslodzījuma vietā esošajām personām atšķiras ar individuāli izvērtējamu nepieciešamā veselības aprūpes pakalpojumu apjomu, kā arī tehnisko palīglīdzekļu saņemšanas nepieciešamību. Šādu ieslodzījuma vietā esošas personas ar invaliditāti pamatvajadzību nodrošināšanas kārtība ir izvērtējama Latvijas Sodu izpildes kodeksa 78.panta, Ministru kabineta 2007.gada 20.marta noteikumu Nr.199 „Noteikumi par apcietināto un notiesāto personu veselības aprūpi izmeklēšanas cietumos un brīvības atņemšanas iestādēs" un Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 25.panta pirmās daļas 1.punkta ietvaros. Tādēļ, izciešot sodu brīvības atņemšanas iestādē, personas ar invaliditāti dēļ valsts sociālā pabalsta izmaksu pārtraukšanas neatrodas atšķirīgā nevienlīdzīgā stāvoklī salīdzinājumā citām ar personām, kurām šāds statuss nav noteikts.

Ņemot vērā minēto secināms, ka invaliditātes statuss, kā arī apstāklis, ka personai ar invaliditāti, atrodoties ieslodzījuma vietā, nav tiesību saņemt invaliditātes pabalstu, nekādā mērā neietekmē ieslodzījumā esošas personas tiesības saņemt valsts nodrošinātu juridisko palīdzību.

Attiecībā par tiesībām saņemt valsts nodrošinātu juridisko palīdzību likumdevējs, pieņemot Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likumu, jau ir izvērtējis sniedzamās juridiskās palīdzības nepieciešamību un apjomu tām personām, kuras izcieš brīvības atņemšanas sodu ieslodzījuma vietā.

Saskaņā ar Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likuma 3.panta otro daļu personu loks, kurām ir tiesības saņemt valsts nodrošinātu juridisko palīdzību, ir noteiktas arī tās personas, kuras atrodas pilnā valsts vai pašvaldības apgādībā. Personas, izciešot sodu brīvības atņemšanas vietā, atrodas pilnā valsts apgādībā. Apstāklis, vai valsts šādām personām ir pilnvērtīgi nodrošinājusi šo likumā noteikto apgādību (nodrošinājusi personu pamatvajadzības) ir atsevišķi izvērtējams jautājums katrā konkrētajā situācijā, taču tas pēc būtības neietekmē šo personu statusu minētās tiesību normas izpratnē. Savukārt valsts nodrošināmā juridiskā palīdzība atkarībā no lietu kategorijas ir noteikta Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likuma attiecīgi III-VI nodaļā. Kā norādīts iepriekš šā sprieduma 10.punktā, gadījumi, kādos valsts nodrošina juridisko palīdzību administratīvajās lietās, ir izsmeļoši uzskaitīti likuma 15.pantā.

Ņemot vērā minēto, secināms, ka ieslodzījumā vietā esošai personai noteiktais invaliditātes status un invaliditātes pabalsta izmaksas pārtraukšana (atrodoties ieslodzījuma vietā – pilnā valsta apgādībā), nav atzīstami par tādiem papildus apstākļiem, kas kā netipisks gadījums nebūtu paredzēts piemērojamo tiesību normu (sk. šā sprieduma 10.punktu) sastāvā. Līdz ar to atzīstams, ka atbildētājai, izdodot Pārsūdzēto lēmumu nebija jāizdara papildus apsvērumi.

[13] Attiecībā par pieteicēja Satversmes 92.pantā garantētajām personas tiesībām uz pieeju tiesai un advokāta palīdzību, norādāms, ka par Valsts juridiskās palīdzības likuma 16.pantā noteiktajiem sniedzamās valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības apjoma ierobežojumiem administratīvajās lietās, kas likumā noteikti ar 2009.gada 12.jūnija likuma „Grozījumi Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likumā", Augstākā tiesa ir sniegusi savu vērtējumu, nekonstatējot minētās tiesību normas pretrunas ar Satversmes 92.pantu vai Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju.

Satversmes 92.panta pirmajā teikumā noteikts, ka ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā. Savukārt minētā panta ceturtajā teikumā noteikts, ka ikvienam ir tiesības uz advokāta palīdzību.

Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.panta pirmās daļas pirmajā teikumā noteikts, ka ikvienam ir tiesības, nosakot civilo tiesību un pienākumu vai viņam izvirzītās apsūdzības krimināllietā pamatotību, uz taisnīgu un atklātu lietas savlaicīgu izskatīšanu neatkarīgā un objektīvā ar likumu noteiktā tiesā. Saskaņā ar Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.panta trešās daļas „c" punktu ikvienam, kas tiek apsūdzēts noziegumā, ir tiesības aizstāvēt sevi pašam vai saņemt paša izvēlētu juridisku palīdzību, vai, ja trūkst līdzekļu, lai segtu izdevumus par šo juridisko palīdzību, saņemt to par velti, ja tas nepieciešams taisnīguma interesēs.

Augstākās tiesas ir atzinusi, ka tiesības uz advokāta palīdzību neietver valsts pienākumu ikvienai personai visos gadījumos nodrošināt juridisko palīdzību bez atlīdzības. Satversmes 92.pantā garantētās tiesības nozīmē, pirmkārt, tiesību uz kvalificētu juridisko palīdzību (brīvu juridiskās palīdzības sniedzēja izvēli). Otrkārt, valsts pienākumu noteiktos gadījumos nodrošināt šādu palīdzību bez atlīdzības personām, kuras pašas to nevar atļauties *(sk. Satversmes tiesas 2003.gada 27.jūnija sprieduma lietā Nr.2003-04-01 Secinājumu daļas 5.punktu; Briede J., Višķere I., Litvins G., Bitāns A. Danovskis E. 92.panta komentārs. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa Cilvēka pamattiesības. Balodis R. (Zin. red.) Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 160.-161.lpp.)*. Šo valsts pienākumu konkretizē jeb valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības piešķiršanas nosacījumus noteic Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likums.

Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.pants noteic personas tiesības uz lietas taisnīgu izskatīšanu, kas citstarp ietver personas tiesības efektīvi aizsargāt savas tiesības, saņemot no valsts bezmaksas juridisko palīdzību. Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi, ka no Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.panta neizriet valsts pienākums nodrošināt juridisko palīdzību visās lietās. Juridiskā palīdzība ir nodrošināma gadījumos, kad tas ir saistīts ar personas tiesību nodrošināšanu uz taisnīgu tiesu, proti, kad dalībvalsts normatīvais regulējums noteic obligātu personas pārstāvību vai process personai ir sarežģīts *(sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1979.gada 9.oktobra sprieduma lietā Airy v. Ireland, 26.punkts)*.

Tādējādi ne no Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.panta, ne Satversmes 92.panta neizriet ikvienas personas absolūtas tiesības uz valsts nodrošinātu juridisko palīdzību juridiska rakstura jautājumu risināšanai ārpus tiesas vai tiesā.

No Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likuma anotācijas izriet, ka likumprojekts tika izstrādāts, ievērojot citstarp no Konvencijas 6.panta izrietošu valsts pienākumu finansiāli atbalstīt personu, lai tā varētu īstenot savas tiesības uz taisnīgu tiesu, kas analizētas Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumā lietā Airey v. Ireland (sk. http://helios-web.saeima.lv/bi8/lasa?dd=LP0993_0). Tādējādi likumdevējs, nosakot gadījumus, kad personai sniedzama valsts nodrošināta juridiskā palīdzība, ir izdarījis lietderības apsvērumus, tostarp, ievērojot Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.pantu un Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru *(sk. Augstākās tiesas 2013.gada 4.jūnija lēmumu lietā Nr.SKA-611/2013, 2014.gada 13.janvāra rīcības sēdēs lēmumā lietā Nr.SKA-149/2014, 2014.gada Nr.SKA 0286/14, A420340813)*.

Ņemot vērā minēto, atzīstams, ka izskatāmajā gadījumā nav konstatējams Satversmes 92.pantā un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.pantā noteikto pamattiesību ierobežojums.

[14] Attiecībā par pieteicējam sniegto valsts nodrošināto juridisko palīdzību civillietā Nr.C05028512, izvērtējot Tiesu informatīvajā sistēmā pieejamo informāciju (lietā pieņemtos nolēmumus) vispirms norādāms, ka izskatāmajā gadījumā ir atšķirīgi lietas faktiskie apstākļi, līdz ar to, ievērojot vienlīdzības principu, pastāvot atšķirīgiem faktiskiem vai tiesiskiem apstākļiem, iestāde nepieņem vienādu lēmumu.

Taču attiecībā par civillietu Nr.C05028512 pieteicēja prasībā pret sabiedrību ar ierobežotu atbildību „Vidzemes slimnīca" par nepamatoti ieturētās pacientu iemaksas, zaudējumu un atlīdzības par morālo kaitējumu piedziņu, norādāms, ka šāds prasījums ir skatāms administratīvā procesa kārtībā.

Saskaņā ar Latvijas Republikas 111.pantu veselības aprūpes minimuma nodrošināšana ir valsts pozitīvais pienākums. Minētā pienākuma īstenošanā valsts cita starpā nodrošina iespēju normatīvajos aktos noteiktā apjomā saņemt no valsts budžeta līdzekļiem apmaksātus veselības aprūpes pakalpojumus. Saskaņā ar Ārstniecības likuma 4.panta pirmo daļu veselības aprūpes organizēšanas un finansēšanas kārtību, plānveida veselības aprūpes

pakalpojumu saņemšanas pretendentu rindu veidošanas kārtību, to ārstniecības pakalpojumu veidus un apjomu, kuri tiek apmaksāti no valsts pamatbudžeta un pakalpojumu saņēmēju līdzekļiem, kā arī šīs samaksas kārtību nosaka Ministru kabinets.

Ministru kabineta 2006.gada 19.decembra noteikumu Nr.1046 „Veselības aprūpes organizēšanas un finansēšanas kārtība", kas bija spēkā līdz 2013.gada 31.decembrim, (turpmāk – Noteikumi Nr.1046) 13.punktā noteikts, ka no valsts budžeta apmaksātos veselības aprūpes pakalpojumus sniedz tās ārstniecības iestādes, kuras noslēgušas līgumu ar dienestu, kā arī šo noteikumu 24.pielikuma 5.punktā minētās valsts aģentūras un valsts pārvaldes iestādes, kuras veselības aprūpes pakalpojumus sniedz saskaņā ar nolikumu.

No minētā izriet, ka ārstniecības iestādes, kuras ir privāto tiesību subjekti, privātpersonas Administratīvā procesa likuma izpratnē, no valsts budžeta apmaksātos veselības pakalpojumus sniedz, īstenojot valsts publiskas funkcijas. Ārstniecības iestāde šādā gadījumā darbojas publisko tiesību jomā uz publisko tiesību līguma pamata.

Noteikumu Nr.1046 7.punktu, saņemot veselības aprūpes pakalpojumus, persona veic pacienta iemaksu šo noteikumu 1.pielikumā noteiktajā apmērā, ievērojot šo noteikumu 2.pielikuma nosacījumus. Noteikumu Nr.1046 147.^{2} punktā noteikts, ka no valsts budžeta apmaksāto veselības aprūpes pakalpojumu saņemšanas iespējas, to sniegšanas pamatotību un atbilstību šiem noteikumiem un ārstniecības iestādes līgumam ar centru pārbauda Veselības inspekcija. Noteikumu Nr.1046 147.^{8}pants nosaka, ka Veselības inspekcijai ir tiesības uzlikt par pienākumu ārstniecības iestādei atmaksāt pacientam nepamatoti iekasētu pacienta iemaksu vai samaksu par pakalpojumu. Noslēdzot līgumu par tādu veselības aprūpes pakalpojumu sniegšanu, kas tiek apmaksāti no valsts budžeta, saskaņā ar Noteikumu Nr.1046 135.8.^{1} punktu ārstniecības iestādei ir pienākums atmaksāt pacientam prettiesiski vai nepamatoti iekasētu pacienta iemaksu vai samaksu par maksas pakalpojumiem, pamatojoties uz Veselības inspekcijas lēmumu.

No minētajām tiesību normām izriet, ka pacienta iemaksas ir maksājums, kuru pacients veic, saņemot valsts apmaksātus veselības aprūpes pakalpojumus. Minētais maksājums ir līdzmaksājums, pacienta līdzdalības maksājums no valsts budžeta apmaksāto veselības aprūpes pakalpojumu saņemšanai. Ar ārstniecības iestādi noslēgtā publiskā līguma par no valsts budžeta apmaksāto veselības aprūpes pakalpojumu izpildes, tostarp attiecībā uz pacientu veiktajiem līdzmaksājumiem, pacientu iemaksām, kontroli un uzraudzību īsteno valsts pārvalde – Veselības inspekcija, kura cita starpā ir tiesīga uzdot ārstniecības iestādei atmaksāt pacienta nepamatoti veiktās pacienta iemaksas. Savukārt Veselības inspekcijas lēmumu tiesiskums saskaņā ar Ministru kabineta 2008.gada 5.februāra noteikumu Nr.76 „Veselības inspekcijas nolikums" 11.punktu un Administratīvā procesa likuma 2.panta 2.punktu un 103.panta pirmo daļu ir pārbaudāms administratīvā procesa kārtībā. Proti, aplūkotā veselības aprūpes pakalpojumu sniegšana un to uzraudzība tiek īstenota publisko tiesību jomā un no minētajām attiecībām izrietošo tiesību aizsardzība ir īstenojama administratīvā procesa kārtībā.

Augstākā tiesa 2014.gada 22.augusta lēmumā lietā Nr.907/2014, atsaucoties uz Latvijas Republikas Satversmes 111.pantu, Noteikumu Nr.1046 2. un 6.punktu, 3.1.apakšpunktu, 10., 11. un 12.punktu atzinusi, ka pacientu iemaksa nav personas maksājums ārstniecības iestādei privāttiesiskā kārtā par saņemto veselības aprūpes pakalpojumu, bet gan piedalīšanās valsts apmaksāto veselības aprūpes pakalpojumu finansēšanā. Tādēļ jautājums par pacienta nodevas noteikšanu un atbrīvojumu no tās ir publiski tiesiska rakstura un ir izskatāms administratīvā procesa kārtībā (*sk.Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2014.gada 22.augusta lēmuma lietā Nr.SKA-907/2014, Nr.6-80022314 4.punktu*).

Attiecīgi arī atlīdzinājums par zaudējumiem, kas nodarīti ar administratīvo aktu vai faktisko rīcību, ir prasāms Administratīvā procesa likuma noteiktajā kārtībā.

[16] Ņemot vērā iepriekš norādīto, un izvērtējot Pārsūdzēto lēmumu kopumā, tiesa secina, ka Pārsūdzētais lēmums ir atzīstams par tiesisku un pamatotu. Vienlaicīgi tiesa atzīst, ka izskatāmajā gadījumā nav konstatējami priekšnoteikumi pieteicēja prasītā labvēlīgā administratīvā akta izdošanai, ar kuru pieteicējam piešķirtu valsts nodrošināto juridisko palīdzību.

[17] Administratīvā procesa likuma 92.pantā noteikts, ka ikviens ir tiesīgs prasīt atbilstīgu atlīdzinājumu par mantiskajiem zaudējumiem vai personisko kaitējumu, arī morālo kaitējumu, kas viņam nodarīts ar administratīvo aktu vai iestādes faktisko rīcību. No minētās tiesību normas izriet privātpersonas tiesības prasīt atlīdzību par zaudējumiem, kas radīti ar prettiesisku administratīvo aktu vai prettiesiskas faktiskās rīcības rezultātā, un līdz ar to šāds prasījums ir neatraujami saistīts ar prasījumu par administratīvo aktu vai iestādes faktisko rīcību.

Ņemot vērā tiesas konstatēto, ka Pārsūdzētais lēmums ir atzīstams par tiesisku, lietā nav konstatējums morālā kaitējuma atlīdzināšanas prasījuma tiesiskais pamats un līdz ar to pieteicēju prasījums par morālā kaitējuma atlīdzināšanu ir noraidāms.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 246.-251.pantu, 328., 329., 331. un 331.pantu, Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likuma 26.panta otro daļu, Administratīvā rajona tiesa

nosprieda:

noraidīt /pers. A/ pieteikumu par Tieslietu ministrijas 2015.gada 26.janvāra lēmuma Nr.1-4.1/9 atzīšanu par prettiesisku, pienākuma uzlikšanu Juridiskās palīdzības administrācijai izdot labvēlīgu administratīvo aktu, ar kuru piešķirtu valsts nodrošināto juridisko palīdzību, kā arī morālā kaitējuma 50 000 *euro* atlīdzināšanu.

Spriedumu var pārsūdzēt Augstākajā tiesā, kasācijas sūdzību iesniedzot Administratīvās rajona tiesas Valmieras tiesu namā viena mēneša laikā no sprieduma sastādīšanas dienas.

Tiesnese S.Pone